

ПРОФЕСИОНАЛНА ГИМНАЗИЯ ПО ИКОНОМИКА И МЕНИДЖМЪНТ ПАЗАРДЖИК

Пазарджик 4400, ул. "Христо Ботев" № 115А
тел.: 034 / 48-02-78 / e-mail: info-1301139@edu.mon.bg

Утвърдил.....

Директор.....

МЕХАНИЗЪМ

За работа на педагогическите специалисти в ПГИМ

в подкрепа на ученик в ситуация на раздяла и конфликт между родители

учебна 2025 / 2026 година

Въведение и цел на настоящия документ

Настоящият документ е изготвен с цел да очертае рамките на един механизъм за действие в ситуации на родителски конфликт и спорове за родителски права, който да подпомогне училището в неговите усилия за защита на най-добрия интерес на детето и правото му да се отглежда и възпитава от двамата родители.

Въвеждането на този механизъм се налага от разбирането, че реалното постигане на целите за опазване живота и здравето на децата, както и за тяхното успешно развитие може да се постигне само при прилагане на последователна и целенасочена политика, която се споделя и изпълнява от всички участници в учебно-възпитателния процес. Тази политика е част от цялата съвкупност от политики за развитие на училището в контекста на общата подкрепа за личностно развитие. Тя регламентира в дългосрочен план целите и задачите по отношение на защита правата и интересите на децата в ситуации на родителски конфликт и спорове за родителски права, като разписва конкретни роли, отговорности и процедури за действие при възникнали ситуации.

Документът се състои от няколко основни части. В първата част се представя правната страна на упражняването на родителските права и се мотивира необходимостта и правото на служителите в училището да знаят и да изискват необходимите документи с оглед защита интересите на детето при конфликт между родителите. Във втората част се описват индикаторите за разпознаване на потенциална конфликтна ситуация в семейството и се очертават основните препоръки за действие от страна на училищните служители. В третата част се очертават основните препоръки за подкрепа на дете в ситуация на родителски конфликт. В четвъртата част се определят стъпките за уведомяване за дете в риск и се определят действията за закрила. В пета част се

дефинират действия при деца в ситуации на конфликт между родители и на раздяла/развод с международен елемент.

Упражняване на родителски права и предприемане на защитни мерки при конфликт между родителите

Упражняването на родителски права и задължения, в контекста на нормативен регламент, се извършва по общо съгласи на родителите. Родителите имат равни права, независимо дали са в брак /чл.22, Семейен кодекс/. Родителските права и задължения се упражняват в интерес на детето от двамата родители – заедно или поотделно. Всяко дете има право на лични взаимоотношения с родителите си, освен ако съдът не е постановил друго /чл.124, Семейен кодекс/. Родителят, на когото не са присъдени родителски права, не губи своето родителско качество, нито родителските права и задължения. Той има право да поддържа лични взаимоотношения с детето, да получава информация за развитието му, да проследява възпитанието и обучението му, както и начина, по който другият родител упражнява поверените му функции.

Във връзка с професионалните си задължения ръководството и служителите на училището имат право да знаят и да изискват от родителя, упражняващ родителските права над детето, съдебно решение, когато има:

- Решение за упражняване на родителските права или определение за привременните съдебни мерки
- Ограничения в някои правомощия на родител, въведени от съда
- Постановено лишаване на родител от права върху детето
- Издадена заповед за защита на детето по Закона за защита от домашното насилие

Във връзка с това във вътрешната документация за дейността на училището се въвеждат правила за писмено информиране на директора с декларация от родители, при които е налице спор за упражняване на родителски права над дете и са настъпили ограничения на родителски права, с които училището трябва да се съобразява при необходимост. Декларацията следва да бъде придружена със съответните документи – влязло в сила съдебно решение или определение за привременни мерки от съда за упражняване на родителски права, съдебно решение за ограничаване на родителските права или за лишаване от родителски права, мерки за защита по Закона за защита от домашно насилие, споразумение и др.

Информацията е необходима, за да се удостовери, кой от родителите има или няма право да взема детето от училище, да получава информация за неговото психическо и физическо развитие /в случаите, когато има изрично ограничение за това/, да провежда срещи с детето на територията на училището и др. При своите действия директорът и учителите следва да се ръководят от правилото, че родител, на когото не е предоставено упражняването на родителски права, не губи своите родителски права и задължения, както и правото регулярно да получава информация за образователното развитие на детето си и да участва в инициативи на образователната институция /чл.209 и чл.210 от ЗПУО/.

В случай, че няма изричен съдебен регламент за ограничаване права на родител, следва да се има предвид, че родителят, на когото не е предоставено упражняването на родителските права, има право да: реализира контакт с детето си; да се интересува и получава информация за неговото развитие; да изразява позиция

Родителските конфликти и последствията върху детето

Всяка ситуация на родителски конфликт е предпоставка за негативни последици, засягащи живота на детето. Всички промени в поведението на детето могат да бъдат сигнали за конфликтна ситуация в семейството или в най-близкото обкръжение на детето.

Индикатори за разпознаване на потенциална конфликтна ситуация в семейството:

- Занижаване на успеха и общото училищно представяне
- Нарушения на вниманието и последващи трудности в обучението
- Занижаване на социалната активност и контакти
- Наличие на проблемни взаимоотношения с връстниците
- Опозиционно поведение и/или агресивни прояви
- Трайно повишено равнище на тревожност, изразяващо се в необичайни телесни реакции и промени /загуба на тегло, безсъние, психомоторни тикове и др./плач и/или страхови реакции
- Поведенчески реакции, различни от обичайните
- Податливост на заболявания и поведенчески разстройства

Родителският конфликт се разгръща най-често в споровете за упражняване на родителските права над детето. Най-тежката форма на родителски конфликт е отчуждението на детето към единия родител. Родителското отчуждение е целенасочено създаване на отделна/единствена връзка между детето и единия родител, като се отхвърля другия родител.

Индикатори за родителско отчуждение при децата:

- Детето не иска да има никакъв контакт с единия родител, изпитва само негативни чувства към него
- Демонстрира, че изпитва само позитивни чувства към другия родител, основно отглеждащия го.

Специфични проявления при детето, освен емоционални и поведенчески помени, показващи вероятно наличие на родителско отчуждение:

- Дихотомия/разцепване в отношението към двамата родители, едната родителска фигура се идеализира за сметка на другата, която се „вижда“ изцяло негативно
- Споделяне на информация с неподходящо съдържание /“Моят татко си имаше любовница, докато с мама живеяха заедно“, „Аз съм се появил случайно; мама всъщност не е искала да ме ражда, но така се случило“/
- Отправяне на неаргументирани нападки към единия родител /“Моят татко е глупак“, „Моята майка е лоша майка“/

- Идентификация с позицията на единия родител като жертва /“Татко ни изостави и ни остави без парички“, „Мама избяга с друг мъж“/; разминаване в обръщенията към двамата родители и др.

В тези случаи детето показва, че има проблем, който го тревожи и с който не може да се справи, че има нужда от подкрепата на възрастен, на когото може да се довери.

Препоръки за действия към детето от страна на служителите в училище при наличие на описаните прояви:

- Позитивен подход към детето
- Дискретно наблюдаване на поведението му
- Провеждане на разговор с детето, който цели да се установи начинът по който се чувства и дали има нещо, което го тревожи
- Предоставяне на пространство за споделяне и изслушване на детето без да се изразява позиция от страна на специалиста, в защита или упрек към едната или другата страна, без да се правят опити за разрешаване на проблема между родителите
- При данни от разговора с детето за конфликтни отношения в семейството следва да се информира ръководството на училището, да се проведе екипна среща между специалистите от училището, имащи отношение към детето и последващите действия за подкрепата му; може да се извърши и консултация с външен специалист какъвто може да бъде експерт от Държавна агенция за закрила на детето, Национална телефонна линия за дете 116111
- При данни, че дете се намира в риск за психическото и/или физическото здраве и живота на детето, се сезира органа за закрила на детето на местно ниво – дирекция Социално подпомагане по местоживеене на детето, към която функционира отдел Закрила на детето, в изпълнение на задължението за съдействие по чл.7, ал.2, във връзка с ал.1 от Закона за закрила на детето.

Подкрепа на дете в ситуация на родителски конфликт в училище.

Оказването на подкрепа на дете, попаднало в ситуация на родителски конфликт, е специфичен и продължителен във времето процес. Той не е изолиран процес и предполага няколко основни равнища:

- Индивидуална подкрепа на детето
- Осъществяване на контакт с родителите – сигнализиране във връзка с притесненията на детето и комуникация с тях за разрешаване на ситуацията в подкрепа на детето
- Съвместни действия за осигуряване на подкрепяща среда

Процесът на подкрепа е в следната последователност:

- Идентифициране на конфликтна ситуация
- Формиране на екип за подкрепа
- Изготвяне на план за подкрепа, както и мониторинг на напредъка и развитието

Подробно разписване на отделните равнища:

Оказване на индивидуална подкрепа – чрез подпомагане на детето да се справи с негативните емоции, да повиши самооценката и мотивацията си за учене.

Учителят и психологът са първите, които могат да подпомогнат детето в процеса на адаптация в новата семейна ситуация, предразполагайки го към разговор и споделяне. Важно е детето да разпознае педагога като подкрепяща фигура, към която да се обърне при нужда. Необходимо е детето да бъде изслушано и успокоено, без да се търси директно разрешаване на проблема, който излиза извън компетенциите и професионалната роля на учителя. Най-важен момент в комуникацията с детето е то да бъде предразположено да споделя своите чувства и въпроси относно раздялата, в условията на сигурност и доверие. Тези разговори трябва да се случват насаме и информацията от тях да не бъде разгласявана.

Комуникация и включване на родителите – поддържането на позитивни отношения с родителите е от особено значение за ефективното подпомагане на детето. Екипът, който участва в подкрепата на детето трябва да разполага с актуална информация като общува с родителите и ги информира за развитието на детето. При наличие на непълно семейство екипът следва да е информиран:

- За отношенията в семейството, ако има наличие на родителски конфликт, в който е въввлечено детето
- По въпроси, свързани с родителските права и попечителството над детето
- Режимът на контакти, ако има въведени някакви ограничения
- За достъпа на другия родител до информация за детето и неговото развитие и др., при данни за ограничение на същите

Педагогът трябва да умее да удържа границите на професионалната си роля, като съблюдава най-добия интерес на детето, без да заема страна в конфликта или да изземва функциите на медиатор. Необходимо е да се запазва правото на детето и семейството на личен живот и ненамеса в него. При желание от страна на родителите, учителят може да ги насочи към специалист по разрешаване на конфликти и семейни спорове, като запази нужния неутралитет. Учителят може да потърси съдействие от психолога на училището, който да установи връзка с родителите и да окаже специализирана подкрепа.

Родителите трябва да бъдат информирани от страна на училището, че при наличие на риск за детето, ще бъде подаден сигнал до дирекциите Социално подпомагане, отдел Закрила на детето по настоящ адрес на детето /съгласно чл.7 от ЗЗД/ при задълбочаващи се поведенчески проблеми и при отказ за съдействие от тяхна страна.

Осигуряване на подкрепяща среда – при установена ситуация на родителски конфликт при раздяла, учителят трябва да създаде необходимата подкрепяща среда за детето в рамките на класа – създаване на атмосфера на приемане и разбиране по отношение на различните семейства, с което се предотвратява евентуален тормоз или

изолация от страна на съучениците. Необходимо е да се използват възможностите на в Час на класа или в друг учебен предмет, да се обясни на децата, че съществуват различни семейства – семейства с двама родители, с един родител, разделени родители, разширени семейства и т.н., но това не прави децата различни.

Успоредно с това учителят трябва да спазва установените граници на професионално поведение – да бъде едновременно и подкрепящ, и взискателен към детето, което ще помогне за създаване на структурирана и предвидима среда за оставане във връзка с другите в естествения процес на обучение и възпитание

В случаите, когато оказаната подкрепа на детето не повлиява положително затрудненията в поведението на детето, както и при отказ от страна на родителите за сътрудничество, е необходимо екипът да сигнализира устно и писмено Дирекция Социално подпомагане по местоживееие на детето за предприемане на мерки за закрила по реда на Закона за закрила на детето.

Уведомяване за дете в риск и действия на органите за закрила

Кога едно дете е в риск?

В параграф 1, т.11 от Допълнителните разпоредби на Закона за закрила на детето е посочено определението на понятието дете в риск:

- Чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа
- Коео е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение, или наказание в или извън семейството
- За което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие
- За което съществува риск за отпадане от училище или, което е отпаднало от училище

Важно е да се знае, че:

- Дете, въввлечено в тежък родителски конфликт, е дете в риск
- Отчуждаването на детето от единия родител в ситуация на конфликт следва да се разглежда като форма на насилие с тежки последици върху психическото развитие на детето и неговото поведение, т.е. е дете в риск

Действия при риск за детето, съгласно разпоредбите на чл.7 от ЗЗД.:

При наличие на информация или на съмнение за дете в риск, всяко лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, незабавно следва да уведоми някой от следните органи за закрила на детето:

- Дирекция Социално подпомагане по местоживееие на детето
- МВР – Районното полицейско управление
- Държавната агенция за закрила на детето

Достатъчно е да се уведоми един от изброените органи, за да се изпълни задължението по ЗЗД. Сигналът може да бъде подаден писмено, на място или по телефона. Съгласно чл.123, ал.1 от Административнопроцесуалния кодекс решението по сигнала се съобщава на подателя, за да бъде оказана индивидуална подкрепа на детето.

В училище се въвежда режим на документиране/регистрация на информацията по случаите на деца в риск с оглед проследяване на последващи действия и резултатите от тях.

Деца в ситуация на конфликт между родители и на раздяла/развод с международен елемент

Съгласно чл.85 от Кодекса на международното частно право отношенията между родители и деца се уреждат от правото на държавата, в която е тяхното общо обичайно местопребиваване. Ако родителите и детето нямат общо обичайно местопребиваване, отношенията между тях се уреждат от правото на държавата, в която е обичайното местопребиваване на детето, или от неговото отечествено право, ако това е по-благоприятно за него. За „обичайно местопребиваване“ се счита мястото, което отразява определена интеграция на детето в социалната и семейната среда на държавата, в която живее в момента и съответно ходи на училище. Във връзка с членството на България в ЕС упражняването на родителските права попада в приложното поле на Регламент /ЕО/ №2201 на съвета от 27.11.2003 г. Този акт по силата на европейското право има пряко приложение в България и има предимство пред нормите на вътрешното законодателство. Съдебните решения за родителска отговорност, постановени от една държава-членка на ЕС, се признават във всяка друга държава-членка, без необходимост от каквито и да е било допълнителни процедури.

Важно е да се има предвид, че децата имат право на лични отношения и пряк контакт с двамата си родители, дори ако те живеят в различни страни. В ситуации на конфликт между родители и на раздяла/развод с международен елемент, особено е важна ролята на училището, което детето посещава, да се спазва задължението за зачитане на правото на информация за детето и на двамата родители.

Препоръчително е в началото на учебната година и при промяна на обстоятелствата, двамата родители, независимо от тяхната националност, заедно с учителите да установят как родителите ще упражняват своите права в училището:

- Периодично и своевременно да получават информация за успеха и развитието на децата им, за спазването на правилата в училище, за приобщаването им към общността
- Да се срещат с ръководството на училището, с класния ръководител, с учителите или с други специалисти в определеното приемно време или в друго, удобно за двете страни време
- Да се запознаят с училищния учебен план
- Да присъстват и при желание от тяхна страна да бъдат изслушани, когато се решават въпроси, които засягат правата и интересите на детето

- Най-малко веднъж годишно да получават информация, подкрепа и консултиране в училище по въпроси, свързани с образованието, кариерното ориентиране и с личностното развитие на децата им

Посочените по-горе права принадлежат и на родителя, на когото със съдебно решение не е предоставено упражняването на родителските права, защото задължението и правото на последния да се грижи за развитието на детето не отпада, а се модифицира в рамките на времето за лични отношения.

Когато спорещите страни не са жители на Общността, е приложима Хагската конвенция за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата, приета в Хага на 19.10.1996 г., ратифицирана, обнародвана и в сила за България от 01.02.2007 г.

Настоящият документ има задължителен характер при разработване на политики и програми, свързани със защита правата на детето в случаи на родителски конфликт и спорове за родителски права.

Изготвил:.....

Училищен психолог – Радостина Николова